

Kód předmětu: **SP4MP MTO2**
Číslo úkolu: **Úkol č. 6**
Zpracovala: Jana Lukáčová (UČO: 209749)

Konečná podoba výzkumného návrhu pro kvalitativní výzkum

1)

Slyšící dítě, které se narodí neslyšícím rodičům, vyrůstá ve specifickém prostředí. Zejména proto, že se toto rodinné prostředí odlišuje od ostatních rodin způsobem komunikace mezi členy rodiny. Komunikaci v neslyšící rodině ovlivňuje kromě schopností a dovedností rodičů především jejich sluchové postižení. Vždy na rodičích záleží, ať už jsou nebo nejsou neslyšící, jaké zvolí způsoby komunikace se svým dítětem a to už od doby jeho narození. Neslyšící rodiče se proto dostávají při rozvoji řeči svého slyšícího dítěte do specifické situace zejména kvůli absenci sluchové kontroly nad řečovou produkcí svého dítěte, která ovlivňuje i samotnou stimulaci k řečovému projevu.

Cílem výzkumu je zpracovat ucelený přehled o vývoji slyšícího dítěte v neslyšící rodině se zaměřením na specifika komunikace v rodinném prostředí a ontogenezi řeči u slyšících dětí neslyšících rodičů.

2)

Téma výzkumu: Slyšící děti neslyšících rodičů.

Výzkumný problém: Rozvoj řeči u slyšících dětí neslyšících rodičů.

Výzkumná otázka: Jak probíhá rozvoj řeči u slyšícího dítěte, které má neslyšící rodiče?

Vedlejší výzkumné otázky:

- Jaké způsoby komunikace mohou neslyšící rodiče volit při rozvoji řeči u svého slyšícího dítěte?
- Jak mohou neslyšící rodiče zajistit pravidelné setkávání dítěte s dalšími slyšícími dětmi či dospělými a umožnit tak přirozený rozvoj mluvené řeči u svého slyšícího dítěte?
- Jaké organizace či specializovaná zařízení v České republice mohou být nápomocná neslyšícím rodičům při rozvoji řeči jejich slyšících dětí?

3)

Rozhodla jsem se pro výběr kvalitativní výzkumné strategie zejména proto, že se budu ve svém výzkumu zabývat komplexním zpracováním dané problematiky, můj výzkum bude klást důraz na individuální zkušenosti aktérů a sběr dat bude probíhat v jejich přirozeném prostředí.

4)

Domnívám se, že nejvhodnější je provádět sběr dat v přirozeném prostředí zkoumaných aktérů, tedy přímo doma u neslyšících rodin. Jako nejlepší metoda sběru dat se mi tedy jeví hloubkový rozhovor, který bych provedla s neslyšícími rodiči, jejich slyšícími dětmi a případně i prarodiči a učiteli. Při návštěvě neslyšících rodin bych také provedla přímé a nepřímé pozorování slyšících dětí neslyšících rodičů a orientační diagnostiku jejich řečové úrovně ve všech složkách řeči. Ze získaných informací, a také především díky analýze poskytnutých dokumentů (lékařské zprávy z vyšetření), zpracuji případové studie.

Ve svém výzkumu bych chtěla zkoumat tři až pět aktérů - slyšící děti a jejich neslyšící rodiče, zejména matky. Kontaktovat je budu prostřednictvím osobní konzultace s pracovníky speciálně pedagogických center logopedických a surdopedických ve Zlínském a Jihomoravském kraji. Podrobně je obeznámím se svým výzkumem a požádám o spolupráci jimi vytypované rodiny. O spolupráci na výzkumném šetření požádám neslyšící rodiče, kteří navštěvují kluby České unie neslyšících, formou osobní konzultace, rozhovoru a neformální přednášky o tématu v organizacích a klubech pro neslyšící ve městě Brně a Kroměříži.

5)

Rozhovor s neslyšící matkou slyšícího dítěte – část scénáře rozhovoru:

- V úvodu: představení se, ujasnění si způsobu komunikace, kterým bude rozhovor probíhat (znakový jazyk, mluvená řeč – odezírání, písemná forma), vysvětlení účelu rozhovoru, představení otázek rozhovoru.
- Otázky: Převažují ve Vašem rodinném příbuzenstvu slyšící nebo neslyšící členové?
- Jsou prarodiče Vašeho dítěte/děti slyšící? Podílejí se na výchově Vašeho dítěte?
- Který ze způsobů komunikace se slyšícím dítětem (mluvená řeč, znakový jazyk nebo kombinace obojího, jiný způsob) se vám jeví jako ideální? Užíváte ho?
- Komunikují ostatní členové rodiny s dítětem jiným způsobem než vy?
- Jak probíhalo Vaše těhotenství? Jak proběhl porod?
- Bylo pro Vás důležité, zda Vaše dítě po narození bude slyšící či neslyšící?
- Jaká vyšetření a nemoci prodělalo Vaše dítě po narození?
- Uvažovala jste někdy o návštěvě SPC surdopedického či logopedického z důvodu poradenství ohledně vývoje řeči Vašeho dítěte?
- Jak se vyvíjela hrubá a jemná motorika Vašeho dítěte? Kdy začalo dítě lézt po čtyřech, kdy nastala chůze?
- Kdy se začalo dítě verbálně projevovat? Začalo dříve používat znaky nebo mluvenou řeč?

- Jakým způsobem s Vámi dítě komunikuje v současnosti? Jak spolu komunikují sourozenci?
- Navštěvuje Vaše dítě mateřskou školu? Od kolika let event. Z jakého důvodu ne?

Plán pozorování:

Pozorování by mělo probíhat tak, aby nenarušovalo běžný chod rodiny či běžné aktivity dětí v rodině. Nejdůležitější bude úvodní seznámení s rodinou, především dětmi. Během rozhovoru s dětmi si získat jejich důvěru a navázat kladný vztah a pozitivní atmosféru. Poté dětem zkusím nabídnout společnou činnost – např. hru s oblíbenými hračkami, hry se stavebnicemi nebo didaktickými hrami, výtvarné činnosti apod. dle přání dětí. Poskytnout dostatek času k tomu, aby ke mně jako pozorující osobě získaly důvěru. Zvolit vhodné podmínky a prostor k pozorování i hře s dalšími sourozenci.

6)

Praktickým problémem může být nedostatek příležitostí k osobní konzultaci neslyšících rodičů ve speciálně pedagogických centrech a organizacích pro neslyšící, protože jejich návštěva zmíněných zařízení může být značně sporadická, nepravidelná. Další možná úskalí vidím v neochotě neslyšících rodičů poskytovat osobní informace, která může pramenit z všeobecného pocitu narušení jejich soukromí. Téma výzkumu může být pro neslyšící citlivé, může mezi neslyšícími rodiči převládat nedůvěra ke slyšícím lidem obecně. Problematické může být časově náročné navazování důvěry při kontaktu s dětmi.

7)

Úryvek poznámek z rozhovoru s neslyšící matkou slyšícího chlapce (P., věk: 3;9 let)

- Dítě vyrůstá v úplné rodině na menší obci Jihomoravského kraje.
- Oba rodiče matky i otce jsou slyšící a nevyskytuje se u nich žádný typ narušené komunikační schopnosti. Matka má slyšícího bratra – všichni v její rodině jsou slyšící, otec má slyšící rodiče a od narození neslyšící starší sestru. Oba se narodili se sluchovou vadou progredujícího charakteru, která vyústila k praktické hluchotě.
- Zdravotní stav matky - diagnóza od narození percepční hluchota. Byla vychovávána v mluvícím prostředí orální metodou. Sama považuje mluvený český jazyk za mateřský. S rodiči od útlého dětství komunikovala mluvenou řečí, odezíráním, proto je úroveň řečových schopností velmi dobrá, schopnost odezírat na velmi vysoké úrovni. S dětmi komunikuje smíšeným způsobem, podle situace a nálady buď na děti mluví nebo znakuje.
- Příslušnost ke komunitě Neslyšících. Komunitu nebo organizace pro neslyšící nenavštěvují kvůli časovému presu. S ostatními neslyšícími se stýkají přímo při rodinných návštěvách v domácím prostředí. Děti nemají žádné neslyšící kamarády, neznají je.

- Přátelé a okolí se kterými se stýkají – je různé. Matka má více kamarádek neslyšících, slyšící matky např. v MŠ se jí spíše vyhýbají, zejména ze strachu z komunikace.

Úryvek z poznámek z pozorování:

- Chlapec aktivní, živý, odvážný, vztekly při komunikaci, když mu není rozuměno. Nemá problém s navazováním kontaktů. Raději mluví – nepoužívá téměř žádné znaky ZJ, pouze základní a jen v nutných situacích. Povídá si nejraději s dědou mluvenou řečí. V MŠ je aktivní, samostatný, dokáže se zapojit do kolektivu, suverén.

- Způsob komunikace s matkou – mluví na ni, někdy ukáže nejnütnější jednotlivé znaky (papat, kakat), úroveň komunikace matky - odezírání velmi dobře, je jí jedno zda mluví nebo znakuje, uznává, že odezírání je namáhavější. Matka nebo otec pravidelně dětem čtou pohádky, nejčastěji ve znakovém jazyce.

8)

Námět k modifikaci výzkumného návrhu

Během prvního rozhovoru jsem měla možnost se setkat i s prarodiči zkoumaných dětí. Nabídli mi spoluúčast na výzkumném šetření, proto bude jistě vhodně věnovat část výzkumu i rozboru rozhovorů s prarodiči a pozorovat rozdíl v komunikaci dětí s nimi a rodiči. Následně jsem měla možnost setkat se v rodině s více než jedním dítětem. Zajímavé jistě bude věnovat pozornost srovnání vývoje řeči obou dětí jedněch rodičů navzájem.

9)

Seznam literatury dle citační normy ČSN ISO 690 a 690-2

- 1) DVOŘÁK, J. *Logopedický slovník : terminologický a výkladový*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 2007. ISBN 978-80-902536-6-7.
- 2) HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1997. ISBN 80-7216-006-0.
- 3) HUDÁKOVÁ, A. *Ve světě sluchového postižení: informační a vzdělávací publikace (nejen) pro zdravotnický personál o životě a potřebách neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých lidí a lidí s kochleárním implantátem*. Praha: Středisko rané péče Tamtam, 2005. ISBN 80-86792-27-7.
- 4) JABŮREK, J. *Bilingvální vzdělávání neslyšících*. Praha: Septima, 1998. ISBN 80-7216-052-4.
- 5) KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Univerzita Karlova, 2002. ISBN: 80-246-0329-2.

- 6) LECHTA, V. a kol. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Praha: Portál, s.r.o., 2003. ISBN 80-7178-801-5.
- 7) LECHTA, V. *Správne rozvíjajme reč dieťaťa*. Bratislava: Ústav zdravotnej výchovy. 1984.
- 8) LEJSKA, M. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-038-7.
- 9) SACKS, O. *Seeing Voices : A Journey Into the World of the Deaf*. Berkeley: University of California Press, 1989. ISBN 0-520-06083-0.
- 10) SPENCER, P. *Child development : Play, Language, and Maternal Responsiveness: A Longitudinal Study of Deaf and Hearing Infants [online]*. Washington DC: Blackwell Publishing Gallaudet University, 1996. [cit. 13. května 2010]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.jstor.org/stable/1131773>>.

Zdařilý projekt!